

УДК 811.161.2'243:378.147

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-236-239

ЛІПАТОВА Марина Валентинівна –
викладач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи
Центральноукраїнського національного технічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6410-1762>
e-mail: marinalipatova58@gmail.com

ЩЕРБИНА Світлана Володимирівна –
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Центральноукраїнського національного технічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2729-4267>
e-mail: 2108sveta64@gmail.com

ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ НА ДОВУЗІВСЬКОМУ ЕТАПІ

У статті розглянуто актуальну проблему – методику організації та проведення віртуальної екскурсії на заняттях з української мови як іноземної.

Методика викладання української мови як іноземної передбачає навчання мови з позицій соціокультурної орієнтації студентів, формування в них країнознавчої та лінгвокраїнознавчої компетенції. Ефективність процесу формування соціокультурної компетентності може бути забезпечена шляхом впровадження в навчальний процес інноваційних педагогічних технологій і методів. Важливим засобом застосування нових інформаційних технологій в навчальному процесі є віртуальні екскурсії, які спрямовані на ознайомлення іноземних здобувачів вищої освіти з історико-культурною спадщиною України та активізацію їхньої пізнавальної діяльності.

Автором проаналізовано останні дослідження і публікації з даної тематики, в яких було сформульовано зміст поняття «віртуальна екскурсія», основні підходи до класифікації віртуальних екскурсій. Загальна методика проведення екскурсії передбачає поділ процесу організації та проведення її на окремі етапи – підготовчий, основний, заключний, кожен з яких має вичерпний перелік дій, що дозволяє найбільш ефективно здійснити віртуальну екскурсію. Віртуальна екскурсія сприяє оптимізації та ефективності навчального процесу, дозволяє подавати матеріал, що вивчається, в доступній і цікавій формі. Вона дає можливість об'єднати лінгвістичний та культурний аспекти на заняттях з мови навчання, розвивати комунікативні навички студентів на основі засвоєння ними історико-культурної інформації. Застосування віртуальних екскурсій у навчальному процесі з української мови як іноземної допомагає студентам-іноземцям краще засвоювати лінгвокраїнознавчі і культурологічні реалії країни, вдосконалювати навички говоріння, читання і аудіювання, збагачувати лексичний запас, виховувати шанобливе ставлення до традицій і звичаїв, державної мови, національних цінностей українського народу. Використання віртуальних екскурсій під час навчання мови іноземних студентів – це об'єктивна вимога сучасної методики викладання української мови як іноземної.

Ключові слова: українська мова як іноземна, соціокультурна компетенція студентів, інтерактивні технології навчання, аудіовізуальний метод навчання, віртуальні екскурсії.

LIPATOVA Maryna Valentynivna–
lecturer of the Department
of the history, archaeology, information and archival affair
of Central Ukrainian National Technical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6410-1762>
e-mail: marinalipatova58@gmail.com

SHCHERBYNA Svitlana Volodymyrivna –
PhD in Pedagogy,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages
of Central Ukrainian National Technical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2729-4267>
e-mail: 2108sveta64@gmail.com

VIRTUAL EXCURSION AS AN INNOVATIVE FORM OF TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE AT THE PRE- UNIVERSITY

The article deals with the actual problem – the methodology for organizing and conducting a virtual excursion in Ukrainian as a foreign language classes.

The methodology of teaching the Ukrainian language as a foreign language involves teaching the language from the standpoint of the students' sociocultural orientation, forming their linguistic and country studies competence. The effectiveness of the process of forming sociocultural competence can be ensured by introducing innovative pedagogical technologies and methods into the educational process. An important means of using new information technologies in the educational process are virtual excursions, which are aimed at familiarizing foreign students of higher education with the historical and cultural heritage of Ukraine and activating their cognitive activity.

The author analyzed the latest research and publications on this topic, in which the content of the concept of "virtual excursion" was formulated, the main approaches to the classification of virtual excursions. The general method of conducting an excursion involves dividing the process of organization and conducting it into separate stages – preparatory, main, final, each of which has an exhaustive list of actions that allows for the most effective implementation of a virtual excursion.

The virtual excursion contributes to the optimization and efficiency of the educational process, allows you to present the studied material in an accessible and interesting form. It provides an opportunity to combine linguistic and cultural aspects in classes on the language of instruction, to develop students' communication skills based on their assimilation of historical and cultural information.

It is concluded that the use of virtual tours in the educational process of Ukrainian as a foreign language helps foreign students better assimilate the linguistic and cultural realities of the country, improve speaking, reading and listening skills, enrich vocabulary, and cultivate a respectful attitude to traditions and customs, the state language, and national values of the Ukrainian people. The use of virtual excursions during language learning of foreign students is an objective requirement of modern methods of teaching Ukrainian as a foreign language.

Key words: *Ukrainian as a foreign language, sociocultural competence of students, interactive learning technologies, audiovisual learning method, virtual tours.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Методика викладання української мови як іноземної передбачає навчання мови з позицій соціокультурної орієнтації студентів, формування в них країнознавчої та лінгвокраїнознавчої компетенції. В умовах дистанційного навчання формування соціокультурної компетентності іноземних здобувачів вищої освіти шляхом впровадження сучасних інформаційних технологій належить до актуальних, практично необхідних і важливих питань. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю ефективного застосування інноваційних способів для активізації пізнавальної діяльності студентів-іноземців на заняттях з української мови як іноземної. Використання сучасних технологій під час навчання – одна з найбільш важливих тенденцій розвитку освітнього процесу. Вони дають можливість інтенсифікувати навчальний процес, підвищити швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань. Ефективним засобом застосування нових технологій в навчальному процесі є віртуальні екскурсії. На сучасному етапі проблема методики організації та проведення віртуальних екскурсій під час вивчення студентами навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» в умовах дистанційної освіти є досить актуальною темою для досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про перспективність та актуальність проблеми використання віртуальних екскурсій в освітньому процесі. Даною проблематикою займалися О. Коваленко [2], О. Подліняєва [4], Ю. Малієнко, Т. Ремех [3], О. Чуча [6], Г. Чередніченко та інші науковці.

О. Коваленко досліджував використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. Науковець зазначав, що віртуальна екскурсія є інноваційною формою навчальної діяльності, що спрямована не тільки на здобуття предметних знань, а й на формування комунікативних, пізнавальних, регулятивних навчальних дій, сприяє підвищенню цікавості не тільки до предмета, але і до культурної спадщини взагалі [2, с. 97]. О.Чуча розкрила роль віртуальних екскурсій на уроках української літератури як засіб розвитку загальнокультурної компетентності учнів. О. Подліняєва вивчала особливості використання сучасних медіа в освіті. Ю. Малієнко і

Т. Ремех розглядали віртуальні екскурсії у контексті онлайн-навчання учнів. Г. Чередніченко досліджувала застосування мультимедійних технологій у процесі викладання дисципліни «іноземна мова» у закладах вищої освіти.

Науковці О. Бєлікова, Н. Бессонова, О. Греул розглянули основні принципи та етапи підготовки і проведення навчальних екскурсій з використанням інноваційних технологій в межах формування лінгвокультурної компетентності іноземних студентів з метою кращого оволодіння ними українською мовою як іноземною. Попри згадані вище дослідження, залишається ще недостатньо вивченим питання методики організації та проведення віртуальних екскурсій у контексті сучасних вимог до процесу навчання української мови як іноземної в дистанційному форматі.

Мета статті полягає у виявленні особливостей використання віртуальних екскурсій під час вивчення навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» студентами підготовчого відділення в умовах дистанційної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Одним із пріоритетних завдань навчання іноземних мов є формування у студентів соціокультурної компетенції, що передбачає ознайомлення їх з історією, культурою, традиціями країни, мова якої вивчається, та особливостями мовленнєвої поведінки носіїв мови в певних ситуаціях спілкування. Формування соціокультурної компетенції студентів відбувається на двох рівнях: 1) на інформаційному рівні (щодо фактів культури, етикету, звичаїв, традицій, засобів невербальної комунікації, системи освіти, країнознавства, особливостей менталітету, норм поведінки тощо), найважливішу роль в цьому відіграють автентичні, у тому числі лінгвокраїнознавчі матеріали; 2) на соціолінгвістичному рівні, який визначає вивчення іноземної мови як оволодіння відповідними мовними засобами та користування мовою в різних соціальних ситуаціях Українська мова як іноземна – це необхідний засіб адаптації до нових соціокультурних умов і спілкування студентів-іноземців у процесі навчання. Ефективність процесу формування соціокультурної компетентності може бути забезпечена шляхом впровадження в навчальний процес інноваційних педагогічних технологій і методів. Це спонукає викладачів мовної підготовки іноземних студентів на постійний пошук нових форм, методів та прийомів викладання. Важливим засобом застосування нових інформаційних технологій в навчальному процесі є віртуальні екскурсії, які спрямовані на ознайомлення іноземних здобувачів вищої освіти з історико-культурною спадщиною України та активізацію їхньої пізнавальної діяльності. Використання віртуальних екскурсій у дистанційному форматі навчання створює ілюзію присутності студентів-іноземців в мовному та культурному просторі країни, мовою якої він вивчає.

Науковці Г. Чередніченко, Л. Шапран, Л. Куниця зазначають, що мультимедійні засоби дозволяють задіяти майже всі органи чуття студентів, поєднуючи друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, статичні фотографії та аудіозапис, створюючи «віртуальну реальність» справжнього спілкування. Доведено, що застосування мультимедійних матеріалів та комп'ютерних мереж скорочує час навчання майже втричі, а рівень запам'ятовування через одночасне використання зображень, звуку, тексту зростає на 30- 40 відсотків [5, с. 137].

О. Подліняєва вважає, що віртуальна екскурсія – це організаційна форма навчання, що відрізняється від реальної екскурсії віртуальним відображенням реально існуючих об'єктів із метою створення умов для самостійного спостереження, збору необхідних фактів тощо [4, с. 101]. Віртуальну екскурсію в контексті методики навчання української мови як іноземної треба розглядати насамперед як інструмент навчання, форму трансляції знань. Віртуальна екскурсія є однією з ефективних форм інтерактивного навчання на заняттях з мови, оскільки вона сприяє візуалізації інформації, несе в собі освітню та виховну спрямованість, реалізує принцип вивчення мови та культури. Вона забезпечує доступність, інтерактивні завдання, наочність, повторний перегляд та універсальність.

Поділяємо думку методистів [1, 2], що найбільш доцільно здійснювати класифікацію віртуальних екскурсій за змістовим компонентом. Розрізняють наступні екскурсії: оглядові (кілька екскурсій поєднано загальною темою); об'єктні (екскурсія у конкретний музей, галерею, об'єкт); тематичні (екскурсії, що розкривають певну тему або її окремі аспекти); біографічні (екскурсії, створені задля вивчення конкретної історичної особистості чи групи людей); краєзнавчі (це екскурсії, метою яких є вивчення історії краю); історико-культурні (екскурсії історичними місцями, що розкривають періоди історії розвитку держави та національної культури).

Загальна методика організації та проведення віртуальної екскурсії в освітньому процесі містить певну послідовність етапів – підготовчого, основного та завершального. Кожен із них має вичерпний перелік дій, що дозволяє найбільш ефективно здійснити віртуальну екскурсію. Що стосується структури уроку з української мови як іноземної на основі віртуальної екскурсії, то на підготовчому етапі проводиться введення нової лексики, робота з текстом, виконання лексико-граматичних завдань. На основному етапі відбувається віртуальна екскурсія, а на завершальному етапі – закріплення знань, рефлексія. Відповідно до кожного етапу роботи викладач повинен розробити завдання, спрямовані на якісне засвоєння матеріалу та формування в іноземних студентів певних навичок і вмінь з метою їх успішного включення в процес навчальної екскурсії. У весняному семестрі з іноземними слухачами підготовчого відділення дистанційно було проведено віртуальну оглядову екскурсію «Місто Кропивницький». На підготовчому етапі

було організовано роботу студентів із текстом про місто Кропивницький. Передтекстові завдання передбачали введення мовленнєвих конструкцій, ознайомлення студентів із новим лексико-граматичним матеріалом. Презентація нового лексичного матеріалу відбувалася з використанням наочності через демонстрування фотографій, малюнків тощо. Даний вид роботи готував учнів до сприйняття нової інформації, актуалізував наявні знання. Перед читанням тексту викладачем було надано країнознавчий та лінгвістичний коментар до одиниць тексту, що відображають історико-культурні реалії. Студенти дізналися про перший в Україні український професійний театр, про відомого театрального режисера й актора Марка Кропивницького та найбільший майдан міста – майдан Героїв. Головне призначення передтекстових завдань – зняття лексичних, граматичних, лінгвокраїнознавчих складнощів тексту. Після читання тексту про місто Кропивницький, студенти виконували післятекстові завдання: відповідали на запитання, склали план тексту, виконували вправи на засвоєння певних граматичних конструкцій. Робота викладача на цьому етапі готує студентів до кращого сприйняття віртуальної екскурсії. На основному етапі проводилася оглядова віртуальна екскурсія «Кропивницький – місто у центрі України». Треба зазначити повільний темп лінгвокультурних коментарів, щоб слухачі мали змогу ідентифікувати інформацію з раніше прочитаного тексту. Завершальний етап роботи – це закріплення знань та рефлексія. Студентам було запропоновано наступні завдання: відповідати на запитання, узагальнити нову інформацію, поділитися враженнями, виконати творче завдання – скласти сінквейн. Під час узагальнення матеріалу доцільно використовувати метод Сінквейна, що дозволяє відпрацьовувати навички аналізу тексту та висловлювати своє ставлення до теми, забезпечує мовленнєвий розвиток студентів, перевіряє їхній рівень сприйняття матеріалу. Студенти – іноземці склали сінквейни за зразком:

1. Кропивницький.
2. Гарний, спокійний.
3. Працює, навчається. Вражає.
4. Мені подобається це місто.
5. Місто у центрі України.

Науковці вважають метод Сінквейна одним з ефективних інноваційних прийомів у розвитку критичного мислення особистості на заняттях з іноземної мови, дієвим засобом активізації пізнавальної та творчої діяльності студентів.

Застосування віртуальних екскурсій у навчальному процесі з української мови як іноземної допомагає студентам-іноземцям краще засвоювати лінгвокраїнознавчі та культурологічні реалії країни, вдосконалювати навички говоріння, читання і аудіювання, збагачувати лексичний запас, виховувати шанобливе ставлення до традицій і звичаїв, державної мови, національних цінностей українського народу.

За результатами дослідження було встановлено, що віртуальні екскурсії дають можливість оптимізувати освітній процес,

підвищити швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння нового навчального матеріалу. Застосування віртуальних екскурсій дозволяє зробити освітній процес не тільки цікавішим, але й ефективнішим, оскільки відбувається стимулювання пізнавальної активності учнів, формується позитивна мотивація до навчання, розширюється світогляд.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Таким чином, сучасні технології дозволяють розширити рамки дистанційних занять та призводять до необхідності використання нових форм навчання для вдосконалення освітнього процесу.

Ми дійшли висновку, що використання віртуальних екскурсій під час навчання мови іноземних студентів – це об'єктивна вимога сучасної методики викладання української мови як іноземної. Віртуальні екскурсії дозволяють досягти більш високого рівня засвоєння студентами навчального матеріалу, оскільки у них задіяні різні канали сприйняття інформації. Як показує наше дослідження, ця інноваційна форма навчання є ефективною та результативною.

Віртуальна екскурсія сприяє оптимізації та ефективності навчального процесу, допомагає формуванню, розвитку та вдосконаленню соціокультурної компетенції. Вона дає можливість об'єднати лінгвістичний та культурний аспекти на заняттях із мови навчання, розвивати комунікативні навички студентів на основі засвоєння ними історико-культурної інформації. Крім того, віртуальна екскурсія сприяє розвитку в іноземних студентів творчих здібностей, аналітичного мислення.

Аналіз наукового опрацювання особливостей методики організації та застосування віртуальних екскурсій під час вивчення навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» студентами підготовчого відділення в умовах дистанційної освіти показав, що ця педагогічна проблема залишається актуальною і потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Белікова О.В., Бессонова Н.М., Греул О.О. Віртуальні екскурсії як спосіб активізації пізнавальної діяльності освітніх мігрантів. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі: зб. наук. пр. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2021. Випуск 38. С. 41-57.
2. Коваленко О. В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 9. С. 94–97.
3. Малієнко Ю., Ремех Т. Віртуальні екскурсії в контексті онлайн-навчання. Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19. Київ. 2021. С. 258–262.
4. Подліняєва О.О. Особливості використання сучасних медіа в освіті: віртуальна екскурсія. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. 2016. Випуск 4(10). С. 100-104.
5. Червоніченко Г. А. Мультимедійні технології у процесі викладання дисципліни «іноземна мова» у вищих технічних навчальних закладах. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. 2011. №4. С. 134-138.

6. Чуча О.А. Віртуальні екскурсії на уроках української літератури як засіб розвитку загальнокультурної компетентності учнів. *Таврійський вісник освіти: наук.-метод. журнал*. Херсон: Херсонська академія неперервної освіти. 2016. № 2. С. 220–227.

REFERENCES

1. Byelikova, O. V., Bessonova, N. M., Hreul, O.O. (2021). Virtual'ni ekskursiyi yak sposib aktyvatsiyi piznaval'noyi diyal'nosti osvitynikh mihrantiv. [Virtual excursions as a way of activating the cognitive activity of educational migrants]. Vypusk 38. S. 41-57. [in Ukrainian]
2. Kovalenko, O. V (2019). Vykorystannia virtualnykh ekskursii yak suchasnykh form orhanizatsii navchalnoho protsesu. [Using of virtual tours as modern forms of organization of the educational process]. Vypusk 9. S. 94–97. [in Ukrainian]
3. Maliyenko, YU., Remekh, T. (2021). Virtual'ni ekskursiyi v konteksti onlayn-navchannya. [Virtual tours in the context of online learning]. S. 258–262. [in Ukrainian]
4. Podlinyayeva, O. O. (2016). Osoblyvosti vykorystannya suchasnykh media v osviti: virtual'na ekskursiya. [Peculiarities of using modern media in education: a virtual tour]. Vypusk 4(10). S. 100-104. [in Ukrainian]
5. Cherednichenko H. A. (2011). Mul'tymediyni tekhnolohiyi u protsesi vykladannya dystsypliny «inozemna mova» u vyshchykh tekhnichnykh navchal'nykh zakladakh. [Multimedia technologies in the process of teaching the discipline "foreign language" in higher technical educational institutions]. №4. S. 134-138. [in Ukrainian]
6. Chucha O.A. (2016). Virtual'ni ekskursiyi na urokakh ukrayins'koyi literatury yak zasib rozvytku zahal'nokul'turnoyi kompetentnosti uchniv. [Virtual excursions in Ukrainian literature classes as a means of developing general cultural competence of students]. № 2. S. 220–227. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛПАТОВА Марина Валентинівна – викладач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи Центральноукраїнського національного технічного університету.

Наукові інтереси: проблеми методики навчання української мови як іноземної.

ЩЕРБИНА Світлана Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Центральноукраїнського національного технічного університету.

Наукові інтереси: теорія та методика навчання іноземним мовам.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LIPATOVA Maryna Valentynivna – lecturer of the Department of the history, archaeology, information and archival affair of Central Ukrainian National Technical University.

Scientific interests: problems of methodology of teaching Ukrainian as a foreign language.

SHCHERBYNA Svitlana Volodymyrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Languages of Central Ukrainian National Technical University.

Scientific interests: theory and methodology of teaching foreign languages.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2024 р.